

PEDAGOGIK TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

Baymurat Sulstonov, Orzigul Shonazarovna Eshtuxtaro
Xudayberganova Hulkar Otanazar qizi

A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika instituti
e-mail:orzigul_e@jspi.uz

Annotatsiya. Ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda pedagoglar tomonidan belgilab olingan maqsadga erishish uchun pedagogik muammolarni yechish yo'llarini ishlab chiqish.

Kalit so'zi. Pedagog, muammo, ta'lim-tarbiya, shaxs faoliyati, eksperimental, baholash mezonlari, kontseptsiyalash.

Abstract. To develop ways to solve pedagogical problems in order to achieve the goals set by teachers in the organization of educational processes.

Keywords. Educator, problem, education, personal activity, experimental, evaluation criteria, conceptualization.

Аннотация. Разработать способы решения педагогических задач для достижения целей, поставленных учителями при организации образовательного процесса.

Ключевые слова. Педагог, проблема, образование, личная деятельность, эксперимент, критерии оценки, концептуализация.

Yagona ilmiy makonda pedagogika bugungi kunda rivojlanayotgan fan sifatida harakat qilmoqda. Biroq, uni tashkil etish va rivojlantirish bilan bog'liq barcha muammolar hal qilinmaydi. Shu sababli, bugungi kunda uning metodologik asoslariga murojaat qilish va ko'plab muammolarni hal qilishning murakkabligini tushunish muhimdir. Buni qilish kerak, chunki birinchi navbatda ko'pchilik deb ataladi "**pedagog**" ("Bizda ularning qanchasi bor?" - deb so'radi V. V. Kraevskiy), bu fanning asosiy asoslarini tanqidiy tahlil qilish va qayta ko'rib chiqishga, ushbu vaziyatning manbalari va sabablarini tushunishga, shuningdek, boshqa bilim sohalari va ta'lim haqiqati bilan yangi aloqalarni tushuntirishga turtki beradi. Ikkinchidan, bizning ilm-fanimiz va amaliyotimiz o'rtasidagi munosabatlarning mohiyati sezilarli darajada o'zgardi, bu tabiiy ravishda ta'lim amaliyotini rivojlantirish yo'llarini bashorat qilish, joriy qilingan ba'zi yangiliklarning oqibatlarini ko'lamini oldindan bilish zarurligiga olib keladi [1,17].

Bugungi kunda metodik muammolarni hal qilish sharoitida tadqiqotchilarning uchta guruhini ajratish mumkin. Birinchisi, uslubiy ko'rsatmalar sifatida yagona yondashuvni tanlaganlardan iborat, masalan, shaxs-faoliyat yondashuvi va uni eksperimental ish natijalarini baholash mezonlarini tanlashgacha, asosiy g'oyadan, tadqiqotni loyihalashdan boshlab boshqaradi.

Ikkinchi guruhga o'z tadqiqotlarida bir nechta yondashuvlarni boshqaradigan o'qituvchilar kiradi. Asosiy pedagogik hodisa yoki jarayonning mohiyatini ochib berishda, ular, qoida tariqasida, bitta yondashuvga e'tibor berishadi, masalan, yaxlit va ta'lim amaliyotini o'zgartirish imkoniyatlarini loyihalashda - boshqasiga, masalan, faoliyatga asoslangan, eksperiment natijalarini tahlil qilish - uchinchi, masalan, shaxsiy. Ilmiy matnlarni sinchkovlik bilan o'qish muallifning o'zi har doim ham pedagogik hodisalar va jarayonlar o'rtasidagi sabab-oqibat aloqalarini ochib berish uchun barcha tarkibiy qismlarni bugungi kunda olib borilgan tadqiqotlarning mantig'iga muvofiq birlashtirilishini tushunmaydi degan taassurot qoldiradi.

Uchinchi guruh o'zlarining tadqiqotlari metodologiyasini tuzishda uslubiy asoslarni, bahslashish usullarini va izchillikni tanlashda dialog an'analarini afzal ko'rgan olimlar tomonidan namoyish etiladi. Bizning fikrimizcha, uslubiy jihatdan eng ilg'or va yangilik va nazariy ahamiyat jihatidan ancha muvaffaqiyatli ushbu guruh olimlari[2,56].

Bugungi kunda o'qituvchilar ilmiy izlanishlarida qanday yondashuvlarga tayanadi? Bir nechtasini aytishimiz mumkin: bular ilmiy va gumanistik, faollik va shaxsiy, aksiologik va madaniy, antropologik va antropo-ijtimoiy, yaxlit, tizimli va murakkab, paradigmatic, poliparadigmatic, interparadigmatic yoki ontotoparadigmatic, tsivilizatsion, kontekst-epistemologik yoki ekologik, o'simlik. kognitiv-informatsion, reflektiv, sinergetik va parametrik yondashuvlar.

Ularning har biri bilish yoki pedagogik haqiqat ob'ektini o'zgartirish kontekstidagi asosiy g'oyani o'z ichiga oladi. Va tadqiqot jarayonida hamma tanlangan ilmiy yondashuv qoidalariga rioya qiladi (V.A. Yadov, G.P. Shchedrovitskiy). Etakchi ilmiy mavqega muvofiq, tadqiqotchi jonli pedagogik haqiqatni nazariy bilimlar nuqtai nazaridan "kontseptsiyalashtiradi".

Shuningdek, pedagogik voqelik tadqiqotchilarini boshqaradigan umumiy uslubiy tamoyillarni ham aytish mumkin: 1) universal pedagogik hodisalar yoki jarayonlar o'rtasidagi aloqalar va munosabatlar (sabab-oqibat aloqasi); 2) qarama-qarshiliklarni bartaraf etish, uning sifat va miqdoriy parametrlarini o'zgartirish orqali tizim sifatida pedagogik ob'ektni rivojlantirish; 3) pedagogik haqiqatni rivojlantirishda taniqli ob'ektlarni o'zgartirish; 4) ta'lim amaliyotini tahlil qilish va tavsiflash, mumkin bo'lgan o'zgarishlarni loyihalash va prognoz qilishda ob'ektivlik va sub'ektivlikning kombinatsiyasi. Albatta, pedagogika fanining va amaliyotining rivojlanishi uchun umumiy metodologik va mazmunli ilmiy yondashuv va tamoyillar dolzarb bo'lib qolmoqda, ularning har birida ob'ektiv zaruriyat mavjud. Rivojlanish rivojlangan sari yangi g'oyalar, yondashuvlar yoki tamoyillar paydo bo'ladi. Ularning xilma-xilligini tushuntirish muhimdir.

So'nggi o'n yilliklarda pedagogika fanida nafaqat fan uchun, balki amaliy faoliyat uchun ham uslubiy ko'rsatmalar maqomini talab qiladigan, belgilangan me'yoriy qoidalarga zid bo'lgan yangi bilim munosabatlari, yondashuvlari, tamoyillari e'lon qilindi. Pedagogika fanining zamonaviy rivojlanish davri yangi g'oyalar, tushunchalar, tendentsiyalar va yo'nalishlarga ochiqligi bilan ajralib turadi. Har xil uslubiy ko'rsatmalar birgalikda mavjud bo'lib, ular u yoki bu tarzda strategiya va usullarni, tadqiqot dasturlarini va ilmiy tadqiqotlarning mazmunini tanlashga ta'sir qiladi. Olim ana shunday metodologik asoslar va kontseptual strategiyalarni tanlashga majbur bo'lib, ular asosida pedagogik ob'ektdagi sezilarli o'zgarishlarning tendentsiyalari yoki yo'nalishlarini tushuntirishi, tasvirlashi va bashorat qilishi mumkin bo'ladi[3,66].

Uslubiy ko'rsatmalarning qiymati shundaki, ular:

1. Pedagogik tadqiqotlar muammosini shakllantirish, uni hal qilish usullari va usullarini tanlash, tadqiqot natijalarini tahlil qilish chegaralarini aniqlash va ularni ob'ektiv va ilmiy asoslangan baholash mezonlarini izlashni ilmiy asoslash;
2. Kontseptsiyani ishlab chiqish va eksperimental ishlarning dasturini tuzish jarayonida ilmiy faoliyatni o'zini o'zi boshqarish sharti;
3. Ular ilmiy fikrlashning tuzilishi va uslubiga, kontseptual-kategoriyali apparatni va ilmiy matnning tilini tanlashga ta'sir qiladi;
4. Ular tipologiyani qurish yoki muayyan turdagi pedagogik voqelikning turli ko'rinishlarini tizimlashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi, uning ilmiy bilimlarining o'ziga xos namunalari va shakllarini belgilab beradi.

Biz tadqiqot sikli elementlariga muvofiq variantni taklif qilamiz, u pedagogik haqiqatni tavsiflash bilan boshlanadi va kiritilgan o'zgarishlarni baholash bilan yakunlanadi. Bu zamonaviy pedagogik metodikaning yangiligi. Uslubiy ko'rsatmalarni guruhlash mumkin: 1) pedagogik voqelikni tavsiflashda (empirik); 2) pedagogik haqiqat ob'ektlarini tabiatini bilish jarayonlarini o'rganishda (epistemologik); 3) ilmiy g'oya va nazariya (konstruktiv) nuqtai nazaridan maqsadga muvofiq ravishda o'zgarishi bilan; 4) ta'lim holatini o'zgartirishga qaratilgan pedagogik jarayon ishtirokchilarining normativ modeli va harakatlari loyihasini tuzishda; 5) o'qituvchilar tashabbusi bilan paydo bo'lgan amaliyotni maqsadga muvofiq va ilmiy asoslangan o'zgartirish yoki yangiliklarni joriy etish natijalarini baholashda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent, 2006.

2. Tashpulatova, D., Ergashev, J., & Berkinov, A. (2020). molekulyar fizikadan masalalar yechishda talaba o'quv-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning ba'zi muammolari va uni hal qilish yo'llari.
3. Dildora Haydarkulovna Tashpulatova, Alisher Abdurashidovich Berkinov, Bekzod Tirkashev. Energy parameters of heterostructural solar photocells // Academic research in educational sciences. 2021. №11.
4. Taylanov, N., Toshpo'latova, D., & Urazov, A. (2020). ПАЛЦЕОБРАЗНАЯ НЕУСТОЙЧИВОСТЬ В СВЕРХПРОВОДНИКАХ. *Физико-технологического образование*, (1).
5. Orozov, A., & Taylanov, N. (2020). THE PROCESS OF MAGNETIC FLUX PENETRATION INTO SUPERCONDUCTORS. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 1-7.
6. Тайланов, Н. А., Худойбердиев, Г. У., & Урозов, А. Н. (2020). МОДЕЛИРОВАНИЕ ЛАБОРАТОРНОЙ РАБОТЫ ПО КВАНТОВОЙ ФИЗИКЕ. In *ОБРАЗОВАНИЕ, ВОСПИТАНИЕ И ПЕДАГОГИКА: ТРАДИЦИИ, ОПЫТ, ИННОВАЦИИ* (pp. 118-120).
7. TAYLANOV, N., BEKMIRZAEV, R., HUDOYBERDIEV, A., SAMADOV, M. K., URINOV, K. O., FARMONOV, U., & IBRAGIMOV, Z. K. (2015). Dynamics of magnetic flux penetration into superconductors with power law of voltage-current characteristic. *Uzbekiston Fizika Zhurnali*, 17(3), 126-130.
8. TAYLANOV, N., ESHBEKOVA, S., AKHMADJANOVA, U., & AKHMEDOV, E. (2015). Blow-up instability in II-type superconductors. *Uzbekiston Fizika Zhurnali*, 17(4), 214-217.
9. Taylanov, N., Urinov, S., Narimanov, B., & Urazov, A. (2021). THERMODYNAMIC POTENTIAL OF THE BOSE GAS. *Физико-технологического образование*, (2).
10. Bekmirzaev, R. N., Sultanov, M. U., Holbutaev, S. H., Jonzakov, A. A., & Turakulov, B. T. (2020). Multiplicity outputting of hadrons in cc-interactions at the momentum 4.2 a gev/c with different collision centralities. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(10), 900-907.
11. Toshpo'latova, D., & Igamqulova, Z. (2021). УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЎҚИТУВЧИНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИ. *Физико-технологического образование*, (5).
12. Toshpo'latova, D., Namdamov, B., Eshto'xtarova, O., & Taylanov, N. (2021). ИЗУЧЕНИЕ СВОЙСТВ СОЛНЕЧНОЙ СТАНЦИИ НА ОСНОВЕ ГЕТЕРОСТРУКТУРИРОВАННОГО ФОТОЭЛЕМЕНТА. *Физико-технологического образование*, 4(4).
13. Rashidova, K. X., & Toshpo'latova, D. (2021). KIMYO FANINI INTERFAOL METODLAR ASOSIDA O'QITISH. *Журнал естественных наук*, 1(4).

14. Toshpo'latova, D., & Isroilova, G. (2021). ОБ ЭВОЛЮЦИИ МАГНИТНОГО ПОТОКА В СВЕРХПРОВОДНИКАХ ВТОРОГО РОДА. *Физико-технологического образование*, (3).
15. Ergashev, J., & Berkinov, A. (2020). TA'LIM OLUVCHILAR O'QUV XARAKATLARINI FAOLLASHTIRUVCHI VA JADALLASHTIRUVCHI PEDAGOGIK JARAYON METODIKASI. *Архив Научных Публикаций JSPI*, 1-2.
16. Taylanov, N., Toshpulatova, D., O'rozov, A., & Narimanov, B. (2021). FLUX JUMPING IN TYPE-II SUPERCONDUCTORS. *Физико-технологического образование*, (3).